

Site of the International Energy Agency (IEA). <https://www.iea.org/>

Site of the World Ocean Review. <http://worldoceanreview.com>

"Solar Energy Perspectives" International Energy Agency. <https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/solar-energy-perspectives.html>

Stevens, P. "An introduction to energy economics". In *The Economics of Energy*. Vol. 1. Cheltenham: Edward Elgar, 2000.

Yeliseieva, O. K., and Khazan, P. V. "Metodolohichni aspekty statystychnoho analizu vidnovliuvanoi enerhetyky Ukrainy" [Methodological aspects of statistical analysis of renewable energy of Ukraine]. In *Upravlinnia enerhozberihaiuchymy tekhnolohiyami v Ukraini ta sviti*, 110-129. Dnipro: Aktsent PP, 2017.

УДК 339.92 (339.727.22)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ

© 2017 КОРОГОВА О. О., КУГІЙ А. А.

УДК 339.92 (339.727.22)

Корогова О. О., Кугій А. А. Теоретичні засади створення і функціонування транснаціональних компаній

У статті наведено поняття транснаціональних та багатонаціональних корпорацій. Визначено та охарактеризовано основні види транснаціональних компаній. Проведено ретроспективу розвитку транснаціональних структур з урахуванням багатонаціональної, глобальної та специфічної маркетингових стратегій виробничо-комерційної діяльності компаній на різних етапах формування. Названо основні переваги глобалізації компаній. Наведено рівень світових інвестиційних потоків. Виокремлено десятку лідерів транснаціональних компаній за даними Global Fortune 500 та визначено кількісні зрушення у географічній структурі лідерів для країн базування. Вказано частку впливу транснаціональних структур на світовий рівень розвитку наукових, технологічних розробок і комерціалізацію ринку високотехнологічної продукції. Визначено мету створення стратегічних транснаціональних альянсів.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, маркетингові стратегії, прямі іноземні інвестиції, стратегічні транснаціональні альянси.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 12.

Корогова Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: olenakorogodova@gmail.com

Кугій Анна Андріївна – студентка факультету менеджменту та маркетингу, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: anna12kugii@gmail.com

УДК 339.92 (339.727.22)

Корогова Е. А., Кугий А. А. Теоретические основы создания и функционирования транснациональных компаний

В статье приведены понятия транснациональных и многонациональных корпораций. Определены и охарактеризованы основные виды транснациональных компаний. Проведена ретроспектива развития транснациональных структур с учетом многонациональной, глобальной и специфической маркетинговых стратегий производственно-коммерческой деятельности компаний на различных этапах формирования. Названы основные преимущества глобализации компаний. Приведен уровень мировых инвестиционных потоков. Выделена десятка лидеров транснациональных компаний по данным Global Fortune 500 и определены количественные сдвиги в географической структуре лидеров для стран базирования. Определена степень влияния транснациональных структур на мировой уровень развития научных, технологических разработок и на коммерциализацию рынка высокотехнологической продукции. Определены цели создания стратегических транснациональных альянсов.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, маркетинговые стратегии, прямые иностранные инвестиции, альянс.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Библ.:** 12.

Корогова Елена Александровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры международной экономики, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: olenakorogodova@gmail.com

Кугий Анна Андреевна – студентка факультета менеджмента и маркетинга, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: anna12kugii@gmail.com

UDC 339.92 (339.727.22)

Korogodova O. O., Kuhii A. A. The Theoretical Foundations for Establishment and Functioning of Transnational Companies

The article provides the concepts of both the transnational and the multinational corporations. The main types of transnational companies have been defined and characterized. A retrospective of development of the transnational structures has been carried out considering the multinational, global and specific marketing strategies of the production-commercial activities of companies at different stages of formation. The main benefits for globalization of companies have been defined. The level of the global investment flows has been provided. A top-ten of the leading transnational companies according to the Global Fortune 500 has been allocated, the quantitative changes in the geographical structure of the leaders as to the home countries have been determined. The degree of influence of the transnational structures on the world level of scientific, technological developments, as well as commercializing the market for high-tech products has been defined. The objectives of creating the strategic transnational alliances have been determined.

Keywords: transnational corporations, marketing strategies, direct foreign investments, alliance.

Fig.: 3. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 12.

Korogodova Olena O. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of International Economics, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: olenakorogodova@gmail.com

Kuhii Anna A. – Student of the Faculty of Management and Marketing, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: anna12kugii@gmail.com

За умов інтенсивного розвитку інформаційного суспільства постає проблема швидкості прийняття глобальних перетворень, головним діючим суб'єктом яких є транснаціональні структури, що взяли на себе регуляторну роль розвитку світової економіки. Актуальність зазначеної проблеми потребує уточнення ролі транснаціональних компаній (ТНК) у глобальній економіці та визначення структури їхньої діяльності.

Поступовий перехід від постіндустріального суспільства до інформаційного розвинув і розширив такі категорії, як «споживач» і «виробник» та доповнив ці поняття характеристиками трансграничності, що діють у рамках світового ринку. Відносини, що обумовлюють діяльність на світовому ринку, об'єднують держави, уряди та структури транснаціонального типу підприємництва. Історичний розвиток ТНК і держав має неоднозначний взаємовплив. З одного боку, транснаціональні компанії підривають суверенітет управлінських рішень країн, що розвиваються, і несуть певну соціальну відповідальність за екологічний негативний вплив для країн, де локалізують промислові підприємства. Але, з іншого боку, вони уособлюють ефективні одиниці інформаційного суспільства, які здійснюють перетворення технологічного процесу у великих масштабах із швидкісною комунікацією.

Дослідженню загальної проблематики ТНК приділили увагу багато вчених, починаючи від становлення транснаціональних компаній та побудови структурованого механізму їх діяльності. Теоретичні основи функціонування ТНК досліджували В. І. Смагіна [1], І. І. Дахно [2]; ТНК у контексті міжнародних відносин розглядали І. В. Амеліна, Т. А. Попова [3], Г. Е. Гронтковська [4]. Аналізу діяльності ТНК на ринках різних галузей приділили увагу такі вчені, як С. В. Войтко, О. А. Гавриш [5]. Зв'язок ТНК і ПШ висвітлено у працях М. В. Сімонова [6], С. В. Войтко [7], конкретизувала зазначене питання з огляду глобальної конкуренції Н. А. Навроцька [8].

Мета статті полягає у проведенні комплексного аналізу глобалізаційних перетворень транснаціональних структур у ретроспективі та з урахуванням основних напрямів впливу їхньої діяльності на світовому ринку. Для досягнення даної мети виокремлено такі завдання:

- ✦ проведення ретроспективного аналізу формування і створення ТНК;
- ✦ визначення системи організаційних зв'язків компаній та види ТНК;
- ✦ аналіз потоків глобальних інвестицій через взаємодію урядів країн та ТНК із визначенням сприятливих регіонів;

- ✦ дослідження лідерів ТНК за характером базування та дохідності.

У статті використано низку загальнонаукових методів: ретроспективний аналіз, а також історично-логічний, статистико-часовий, табличний, графічний методи для побудови порівняльної кількісної характеристики ТНК за країнами базування.

Світові фахівці приділяють все більше уваги міжнародним і наднаціональним утворенням [1; 4]. Глобальна економіка розглядається системно, де національні економіки є не чим іншим, як її окремими складовими, що існують для функціонування цілісної системи. Серед цієї системи окремо виділяються транснаціональні компанії.

У зарубіжній літературі з міжнародної економіки прийнято вживати декілька понять, що описують ТНК. Попередньо використовували терміни «багатонаціональні фірми» (*multinational firms – MNF*). Оскільки фірми частіше за все є концернами, що функціонують з урахуванням акціонерного капіталу, то прийнятим стало використання терміна «корпорації». Після чого у 1960 р. найбільше уживаним стало використання таких понять, як «багатонаціональна корпорація» (*multinational corporation or multinational enterprise – MNC*) і «транснаціональна корпорація» (*transnational corporation – TNC*) [1, с. 66].

І. І. Дахно визначає ТНК як суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють її за межами однієї країни [2]. У проєкті Кодексу поведінки ТНК, що розроблює ООН, ТНК визначено як «підприємство (державне, приватне, змішане), що має відділення у двох країнах або більше, незалежно від юридичної форми і сфери діяльності цих відділень, яке функціонує відповідно до певної системи прийняття рішень, що дозволяє проводити узгоджену політику і загальну стратегію через один чи більше центрів з прийняття рішень, і в рамках якого відділення пов'язані між собою так, що одне з них може надавати (надає) значний вплив на діяльність інших і, зокрема, можуть користуватися спільними знаннями і ресурсами та розділяти відповідальність з іншими».

Головною ознакою, а також визначенням транснаціональної корпорації є наявність материнської компанії та дочірніх підрозділів. В економічній літературі зустрічається визначення, яке описує ТНК як фірму з міжнародною діяльністю та багатонаціональним капіталом.

Міжнародні корпорації поділяються відповідно до рис. 1.

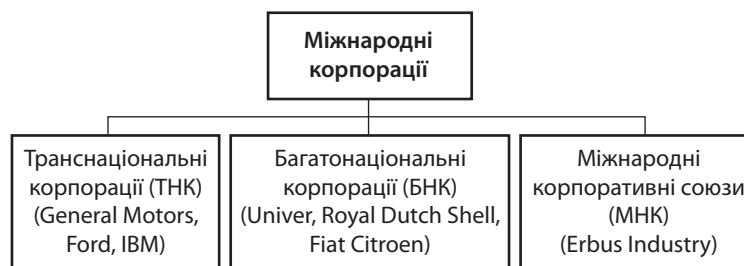

Рис. 1. Види міжнародних корпорацій

УТНК філії та дочірні компанії за наявності материнських компаній здійснюють самостійно діяльність з виробництва та збуту продукції, нерідко в дочірніх компаніях діють науково-дослідні центри. БНК, своєю чергою, є виробничими об'єднаннями, найчастіше це трести та концерни, які об'єднують кілька країн, яскравим прикладом є британсько-нідерландська компанія Royal Dutch Shell. У формі консорціумів на виробничо-комерційній основі для вирішення економічних проблем виступають міжнародні корпоративні союзи.

З огляду на організаційну структуру ТНК, вона є міжнародним концерном, де материнська компанія тримає акції групи фірм, що називаються дочірніми підприємствами. Материнська компанія контролює значну частку світового виробництва товарів, робіт, послуг за рахунок отримання вигід від транснаціонального ведення діяльності.

Вигодами з економічного боку, яких набуває ТНК при веденні своєї діяльності, є такі [3, с. 216]:

- ✦ міжнародний поділ праці;
- ✦ зменшення виробничих витрат, що продукує збільшення прибутків;
- ✦ отримання доступу до унікальних ресурсів;
- ✦ ефект масштабу;

- ✦ більша гнучкість у порівнянні з національними підприємствами (більша швидкість реакції на зміни в національній політиці);
- ✦ інтернаціоналізація виробництва і капіталу;
- ✦ диверсифікація виробництва для зменшення ризику та протидії кризовим явищам;
- ✦ особливість організаційної структури, децентралізація певних функцій;
- ✦ консолідація фінансової звітності.

Доступ до цих вигід є головною причиною створення ТНК. Основною причиною виникнення структур транснаціонального типу підприємства були спроби подолати конкуренцію в міжнародних масштабах. При відкритті нових ринків збільшувалася необхідність у розширенні масштабів виробництва. Мобільність робочої сили та зростання потоків міжнародних інвестицій сприяло укрупненню підприємств. Розвиток логістики, інфраструктури, інформатики та збутових операцій були передумовою транснаціоналізації фірм.

Пік розвитку ТНК пройшов у 50–80-ті роки ХХ ст., після чого ТНК почали набувати таких масштабів, що за обігом грошових потоків можуть конкурувати з певними економіками, що розвиваються.

Історично виділяють певні етапи формування ТНК, кожна з яких стикалася з характерними проблемами (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи створення транснаціональних компаній

Етап	Період	Характеристика	Проблеми	Вигоди	Стратегія виробничо-комерційної діяльності
I етап	Друга третина ХІХ ст. – перша половина ХХ ст.	Колоніально-сировинні	Розробка сировинних ресурсів, слабо диференційована продукція	Доступ до ресурсів у колоніях	Специфічна стратегія освоєння іноземних природних ресурсів
II етап	Період між світовими війнами	ТНК типу «трест»	Неорганічне поєднання національного та зарубіжного виробництва при організації виробничого, збутового та післяпродажного обслуговування	Військово-технічний прогрес; інтеграція виробничих і збутових операцій	Стратегія фокусування, стратегія монополістичної конкуренції
III етап	1950-ті рр.	ТНК масового виробництва	Розробка продукції масового попиту; необхідність досягання стандартів; переведення підприємств у країни, що розвиваються	Перерозподіл виробничих потужностей, зниження собівартості	Глобальна стратегія мінімізації витрат
IV етап	1960–1970-ті рр.	Підкріплення іміджу ТНК	Створення та підтвердження сприятливого іміджу	Уніфікація та стандартизація виробництва; інтеграція структури ТНК з національними фірмами	Багатонаціональна маркетингова стратегія; стратегія глобальної диференціації; спеціальна стратегія соціальної відповідальності
V етап	З 1980-х рр. – сучасний час	Глобальні ТНК	Функціонування у глобальній конкуренції	Вплив на національні економіки; міжнародний ринок капіталу та робочої сили	Глобальна маркетингова стратегія; глобальна інноваційна стратегія; спеціальна стратегія міжнародного виробництва та матеріально-технічного забезпечення

Джерело: складено за [3, с. 217; 4; 5, с. 39].

Про підкріплення іміджу та соціально-екологічної орієнтованості для досягнення стандартів протягом останніх етапів формування ТНК говорить також прийняття у 1976 р. Декларації щодо принципів міжнародного інвестування та діяльності багатонаціональних корпорацій. Окрім початково внесених вимог щодо дотримання національного законодавства для відкритих підрозділів, морально-правових та антидискримінаційних позицій, було узгоджено редакцію 2000 р. з прийняттям більш жорстких принципів екологічної поведінки [4].

Зміна стратегії транснаціональних структур відбувається паралельно з етапами розвитку. На попередніх етапах стратегія розвитку та відкриття виробничих потужностей і відділів була безпосередньо пов'язана з прямим інвестуванням. Погалузово перевага надавалася харчовій промисловості з малодиференційованою продукцією, що виробляється з визначеною маркою. Натомість у металургійній та обробній галузях спостерігалася менша частка інвестицій, через те, що замість відкриття виробництв налагоджувалися збутові та розподільчі підрозділи.

Стратегія наступного етапу включала інтеграцію виробничих і збутових операцій. Починається процес відмінності продукції, виробленою материнською та дочірньою компаніями. Якщо на попередньому етапі стратегії транснаціональних структур виробництвом найчастіше займалися лише материнські компанії, то на даному етапі філії перекаваліфуються із суто збутових і розподільчих на виробничі. Третій рівень зміни стратегії транснаціоналізації включає сучасний етап. Інвестування відбувається не лише у виробничі потужності, а й у створення широкомасштабної мережі внутрішньофірмових операцій. Окремо приділяється увага інвестуванню в розробки, науково-дослідні операції. Окрім відкриття виробничих потужностей у зарубіжних країнах, як материнською компанією, так і дочірніми створюються окремі науко-дослідні відділи та центри поряд з підприємствами [1, с. 69].

У 2013 р. ООН визначено наявність у світі більше 82 тисяч материнських ТНК при 800 тисячах філіалів. Доходи провідних з них можуть за обсягами конкурувати з ВВП певних країн, що розвиваються. Існує значний зв'язок ТНК з прямими іноземними інвестиціями. Вони керують у загальному обсязі потоком 34,508 трлн дол. США [6]. Сумарна додана вартість усіх ТНК сягає 25% світового ВВП і становить, за підрахунками UNCTAD, 7,492 трлн дол. США. Інвестиційна діяльність ТНК у розвинутих країнах переважно спрямовується в обробну галузь. ПІІ в країнах, що розвиваються, надходять у видобувну галузь та НДДКР.

ТНК виступає основним учасником прямого іноземного інвестування, очолює 70% сумарних обсягів ПІІ. Серед видів ПІІ виділяють два основні, один з яких включає злиття чи поглинання, за яких інвестор купує існуючу компанію і стає власником контрольного пакета акцій. Станом на 2010 р. у світі частка даного способу здійснення ПІІ складає 30% проти 70% «грінфілд»-інвестицій, за яких побудова бізнесу відбувається із самого початку. Збільшення інвестування у країни ТНК спричинено бажанням отримати спрощений доступ на нові ринки, до ресурсів та наближення виробництва до споживачів.

Світові обсяги ПІІ до 2007 р. характеризуються позитивною тенденцією, як вказано на *рис. 2*, причому сягають максимального рівня у 3,07 трлн дол. США. З наступного року тенденція змінюється, що спричинено несприятливим інвестиційним кліматом через глобальну кризу. У 2015 р. ПІІ склали 2,16 трлн дол. США, що на 29,64% менше рівня 2007 р.

Скорочення обсягів потоків ПІІ відбувалося з різними ознаками у трьох основних регіонах: у розвинених країнах; у тих, що розвиваються; і країнах з перехідною економікою (СНД і Північно-Східної Європи). У розвинених країнах скорочення потоків настало швидше. Вони збалансували становище до 2010 р. У наступних роках відбулося скорочення потоків з часовим лагом на початку 2009 р. Збільшення обсягів ПІІ відбувалося в

Рис. 2. Світові потоки ПІІ за 2002–2015 рр. [9]

першій половині 2008 р. у Латинській Америці, Карибському басейні (13%) і в Африці (27%). У Азійському регіоні (переважно Південна, Південно-Східна та Східна Азія) обсяг збільшився на 17%, сягнувши 300 млрд дол. США. З них 62,3% припадало на Китай – 186,8 млрд дол. США. У країнах з перехідної економікою зростання на 26% до 114 млрд дол. США перейшло на початку 2009 р. у суттєве зниження обсягів на 46% [6, с. 184].

За результатами 2009 р. 58% ТНК зменшили свою інвестиційну діяльність, відновивши її тільки у 2011 р. Як бачимо з рис. 2, найпривабливішими країнами за вкладанням ПІІ стали Китай, США, Бразилія, Канада, Сінгапур. В останні 10 років, починаючи з 2004 р., частка ПІІ у розвинуті країни зменшується. У 2012 р. вона склала 62%. У країнах, що розвиваються, зазначена частка зростала з 22% до 38% протягом десятиріччя [7, с. 107]. У розрізі факторів у кожній групі країн існують ключові, які визначаються ТНК важливими для рішення інвестування. У країн G7 відбуваються зміни в темпах та прискоренні залучення потоків ПІІ через технологічні та економічні фактори. Країни інтенсивного розвитку, у тому числі нові індустріальні країни, за останні 20 років відчували вплив економічного та соціального характеру. Для країн, які розміщені на значних територіях, таких як Канада, Австралія, вагомим впливом на ПІІ є природні та соціальні явища. Група політичних факторів присутня в усіх країнах, але найбільшої амплітуди вона набуває у країнах з нестабільною економікою (наприклад, Україна), де значну роль відіграє й соціальна група факторів, та країнах, що різко змінюють курс [7, с. 110].

Зростання інвестицій у первинний сектор привів до контролю ТНК над 90% світового ринку кави, пшениці, залізної руди, 85% бокситу, 80% олова та чаю, 75% сирової нафти та каучуку [8, с. 43–44]. За галузями ТНК має значну частку концентрації капіталу в таких сферах: нафтодобувна (41%), виробництво міді (51%), збут і реалізація електроніки (80%), хімічна продукція (80%), фармацевтика (90%). У табл. 2 представлено лідерів ТНК за щорічним рейтингом Global Fortune 500.

Зміни у сфері електропостачання, електроніки та інформаційного забезпечення мають більшу амплітуду 10–20% у порівнянні з основними галузями промисловості машинобудування та енергетики, що встановлена в межах до 10%. Таким чином, у найближчому майбутньому можлива швидка зміна структури провідних ТНК. 2015 р був відзначений оптимістичними прогнозами щодо сприятливого для інвестування року, ніж попередній 2014 р. (54% оптимістичних оцінок проти 40%), при тому, що у цей рік відбувалися економічні структурні зрушення [11, с. 87]. Найбільша частка підрозділів ТНК припадає на такі країни: США, ФРН, Японія, Великобританія, Франція, які відзначилися не лише у десятці лідерів, а й серед найбільшого базування ТНК (рис. 3). При цьому за останні два роки в рейтингу збільшилася кількість представників компаній з Китайської Народної Республіки як країни базування (збільшення на 8 компаній), США (на 6), у той час як за іншими країнами відбувається зменшення в середньому на 3-4 компанії.

Лідерами ТНК є компанії, що спеціалізуються на енергетиці, електропостачанні, машинобудуванні (State Grid; China National Petroleum; Sinopec Group; Royal Dutch Shell; Exxon Mobil; Volkswagen; Toyota Motor). За ними у наступних шкалах рейтингу додається сфера електроніки та інформаційного забезпечення (Apple). Найбільша інвестиційна привабливість у країнах, представлених у табл. 2: США, Китай, Японія, Німеччина, Нідерланди, Великобританія. Відбувається переорієнтація таким чином, що Китай збільшує інвестиційні обороти, у той час як США характеризується в останні роки зниженням прискорення дохідної бази. Якщо розглянути зміну доходу до попереднього року у відсотках згідно з табл. 2, то бачимо, що країни – осередки постіндустріального суспільства втрачають позиції на користь Південної Європи та Китаю. Окрім того, у 2016 р. відбувається зниження дохідних потоків та прибуткових грошових потоків у всіх лідерів 10 найсильніших ТНК, окрім State Grid. Окремо слід виділити в рейтингу Global Fortune 500 компанію Gilead Sciences,

Таблиця 2

Десятка лідерів ТНК за доходами (за даними Global Fortune 500) у 2016 р.

№ з/п	Назва	Дохід (млн дол. США)	Зміна до попереднього року	Активи (млн дол. США)	Країна розташування
1	Walmart	482,13	-0,7%	199,581	США
2	State Grid	329,601	-2,9%	478,539	Китай
3	China National Petroleum	299,271	-30,2%	621,242	Китай
4	Sinopec Group	294,344	-34,1%	317,006	Китай
5	Royal Dutch Shell	272,156	-36,9%	340,157	Нідерланди
6	Exxon Mobil	246,204	-35,6%	336,758	США
7	Volkswagen	236,6	-11,9%	414,858	Німеччина
8	Toyota Motor	236,592	-4,5%	422,029	Японія
9	Apple	233,715	27,9%	290,479	США
10	BP	225,982	-37,0%	261,832	Великобританія

Джерело: складено за [10].

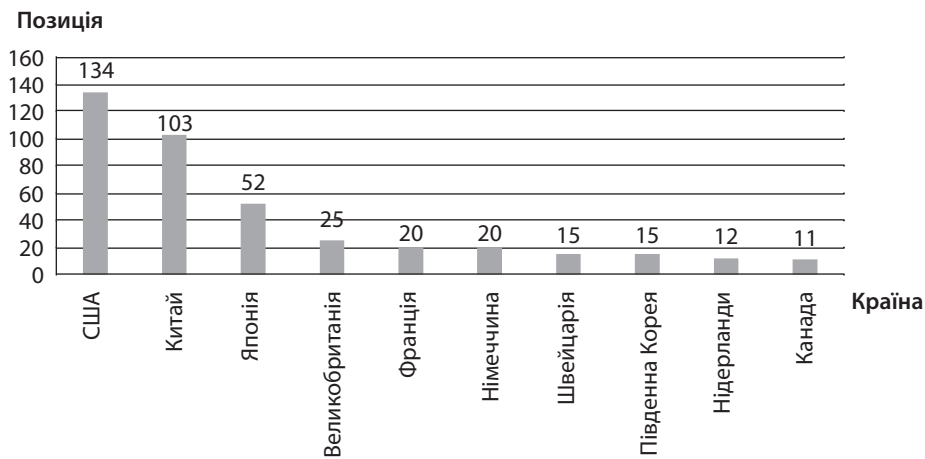

Рис. 3. Географічна структура лідерів ТНК (за даними Global Fortune 500) [10]

яка відзначилася найшвидшими темпами зростання та піднялася за останній рік на 162 позиції, зайнявши 316 позицію у 2016 р. Компанія спеціалізується на фармацевтиці та, на відміну від енергетичної галузі, подібно до сектора електроніки, має позитивний приріст доходу, який склав 49,6%.

Відбувається конкуренція за просування товарів на ринки цих країн. Утримання позицій та просування характеризується в тому числі злиттям, чи співпрацею. Так наприклад, у 2011 р. HSBC Holdings PLC's US Card and Retail Services Business була куплена Capital One Financial Corporation (США) за заявлену вартість 32700 млн дол. Стосовно співпраці виділяють стратегічні транснаціональні альянси, що представляють собою угоди про співробітництво між фірмами на тимчасовій основі, що не призводить до злиття фірм або поглинання з витратами на покупку активів, проте з доступом до конкурентних переваг від співробітництва сторін. Найчастіше створення альянсів відбувається між трьома полюсами: США, Західна Європа та деякі країни Південно-Східної Азії [5, с. 20]. Основні можливості, які спонукають рівносильні компанії не до конкуренції, а співробітництва, включають у себе такі складові [12, с. 161]:

- ✦ можливість створення та використання стійких каналів збуту зі спрощеним процесом їх освоєння;
- ✦ зменшення лімітів між галузями та синтез науково-технологічних можливостей;
- ✦ розподіл ризиків інноваційного характеру;
- ✦ ефективне введення нових стандартів за рахунок суміщення зусиль;
- ✦ розподіл витрат на значні дослідження у НДДКР.

У світовому розвитку науки окремі ТНК, а особливо стратегічні альянси, відіграють базову роль, оскільки саме структури транснаціонального типу підприємництва забезпечують покриття 46% сукупних витрат на НДДКР і 70% «бізнес-НДДКР».

Найпершим відомим транснаціональним альянсом у сфері автомобілебудування був альянс Ford Motor Company (США) та Mazda Motor Corporation (Японія),

що об'єднав збутові зусилля в однорідній галузі. Вдалі приклади створення стратегічних альянсів базуються на суміщенні ресурсів для створення проривів у наукових розробках. До них включаються переважно компанії машинобудування, електроніки та програмного забезпечення. Створено альянс з розробки напівпровідників: «Siemens» (Німеччина) та «АТТ», «ІВМ», «Apple» (США); з розробки мікросхем, вартістю 1 млрд дол. США – ІВМ (США), Toshiba (Японія), Thompson (Франція), Siemens (Німеччина); з розробки програмних продуктів – «Apple» (США), «Toshiba» (Японія); з обслуговування телефонного зв'язку American Telephone and Telegraph «АТТ» (США) та British Telecom (Великобританія) [4 с. 141].

ВИСНОВКИ

Отже, ТНК виконують ключову функцію в розвитку світової економіки. Найбільшим проявом впливу вважається пряме інвестування, особливо інвестицій виду «грінфілд», які займають 70% у структурі способів проведення прямого інвестування та використовуються переважно на ринках країн, що розвиваються. У процесі зазначеного типу інвестування відбувається вплив ТНК на стратегічний розвиток країни, що може бути зіставним або розбіжним зі стратегією, розробленою урядом країни перебування. Питання екологічного впливу на країни перебування виробничих потужностей ТНК постало в ході процесу транснаціоналізації на етапах масштабного виробництва та з переходом до етапу підтримки іміджу компанії. Зазначене питання поклато основу останньому етапу розвитку ТНК, що просуває ідеї сталого розвитку для нівелювання негативного впливу власних виробництв на екологію приймаючих країн.

У ході дослідження виявлено суттєвий вплив структур транснаціонального типу підприємництва на створення та просування нових технологій. Конкуренція ТНК на ринку високотехнологічної продукції привела до скорочення ширини інноваційних хвиль та максимально зменшила часовий лаг між виробництвом і налагодженням збутової системи продукції. Проведення спільних розробок у НДДКР є одним з ключових факторів формування стратегічних транснаціональних альянсів, що,

своєю чергою, забезпечують 70% «бізнес-НДДКР». Інвестиційне сприяння ТНК дає можливість інтенсивного розвитку технопарків у ключових центрах світу. Основними регіонами, що концентрують ТНК, залишаються США, Північно-Західна Європа та Східна Азія.

Втім, відбувається стрімка галузева переорієнтація ТНК-лідерів. Від фінансових послуг провідні позиції перейшли до сфери енергетики та машинобудування, а за виявленими темпами зростання компаній наступними динамічними перетвореннями будуть відзначатися сфери фармацевтики, електроніки та програмного забезпечення.

Наукова новизна статті простежується в синтезі стратегічного спрямування діяльності ТНК за історичними етапами розвитку та систематизації сучасних передових компаній з відзначенням сфер розвитку компаній у перспективі за характеристикою дохідності.

Практичне значення полягає у виявленні провідних галузей ТНК для визначення основних напрямів динамічного розвитку в передових країнах світу, що дає «каскадний» ефект для країн, що розвиваються.

Перспектива подальших наукових розробок полягає у визначенні критеріїв встановлення рівня транснаціоналізації компанії за різними методологіями та в дослідженні впливу ТНК на окремі перспективні галузі економіки України. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Смагина В. И.** Понятие и сущность ТНК. *Вестник ТГУ*. Сер.: Гуманитарные науки. Экономика. 2007. № 8 (52). С. 66–71.
2. **Дакно І. І.** Міжнародна економіка: навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: МАУП, 2006. 248 с.
3. **Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В.** Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. 256 с.
4. **Гронтковська Г. Е., Ряба О. І., Венцурик А. М., Красновська О. І.** Міжнародна економіка: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 384 с.
5. **Войтко С. В., Гавриш О. А., Корогодова О. О., Моїсєнко Т. Є.** Транснаціональні корпорації: навч. посіб. Київ: НТУУ «КПІ», 2016. 208 с.
6. **Сімонова М. В.** Тенденції та перспективи розвитку світових потоків прямих іноземних інвестицій. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1 (5). С. 183–187.
7. **Войтко С. В., Кугій А. А.** Взаємозв'язок прямих іноземних інвестицій та кризових явищ в економіках країн світу. *Вісник Дніпропетровського університету*. Сер.: Економіка. 2016. Вип. 10 (1). С. 104–111.
8. **Навроцька Н. А.** Розвиток інвестиційних процесів в умовах глобальної конкуренції. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2014. № 6. С. 40–48.
9. Офіційний веб-сайт Світового банку. URL: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=BX.KLT.DINV.CD.WD&country=#>
10. Official Site Global 500. URL: <http://beta.fortune.com/global500/>
11. **Кугій А. А.** Інвестиційний клімат лідерів промислових транснаціональних корпорацій в інформаційному суспільстві // Збірник тез науково-практичної конференції МНТС (м. Київ, 11 вересня 2015 р.). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2015. С. 87.
12. **Зубенко В. В., Игнатова О. В., Орлова Н. Л., Зубенко В. А.** Мировая экономика и международные экономические

отношения: учебник и практикум. М.: Издательство «Юрайт», 2016. 409 с.

REFERENCES

- Amelina, I. V., Popova, T. L., and Vladymyrov, S. V. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny* [International economic relations]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2013.
- Dakhno, I. I. *Mizhnarodna ekonomika* [International Economics]. Kyiv: MAUP, 2006.
- Hrontkovska, H. E. et al. *Mizhnarodna ekonomika* [International Economics]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2014.
- Kuhii, A. A. "Investytsiyni klimat lideriv promyslovykh transnatsionalnykh korporatsii v informatsiionomu suspilstvi" [Investment climate leaders industrial multinational corporations in the information society]. *Naukovo-praktychna konferentsiia MNTS*. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho, 2015. 87-.
- Navrotska, N. A. "Rozvytok investytsiynykh protsesiv v umovakh hlobalnoi konkurentsii" [The development of investment processes in conditions of global competition]. *Svitove hospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*, no. 6 (2014): 40-48.
- Ofitsiyni veb-sait Svitovoho banku. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=BX.KLT.DINV.CD.WD&country=>
- Official Site Global 500. <http://beta.fortune.com/global500/>
- Simonova, M. V. "Tendentsii ta perspektyvy rozvytku svitovykh potokiv priamykh inozemnykh investytsii" [Trends and prospects global foreign direct investment flows]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnogo universytetu*, no. 1 (5) (2010): 183-187.
- Smagina, V. I. "Ponyatiye i sushchnost TNK" [The concept and essence of TNCs]. *Vestnik TGU*. Ser.: Gumanitarnyye nauki. Ekonomika, no. 8 (52) (2007): 66-71.
- Voitko, S. V., and Kuhii, A. A. "Vzaiemozv'язok priamykh inozemnykh investytsii ta kryzovykh yavlyshch v ekonomikakh krain svitu" [The relationship of foreign direct investment and the crisis phenomena in the economies of the countries of the world]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. Ser.: Ekonomika, no. 10 (1) (2016): 104-111.
- Voitko, S. V. *Transnatsionalni korporatsii* [Transnational corporations]. Kyiv: NTUU «KPI», 2016.
- Zubenko, V. V. et al. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye ekonomicheskiye otnosheniya* [World economy and international economic relations]. Moscow: Yurayt, 2016.